

15.09.2023

POL-2023-100695

Maa- ja metsätalousministeriö

kirjaamo.mmm@gov.fi

Maa- ja metsätalousministeriön lausuntopyyntö VN/21767/2023-MMM-13

Poliisihallituksen lausunto

1 Lausuntopyynnön sisältö

Maa- ja metsätalousministeriö on pyytänyt Poliisihallituksen lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi Metsähallituksen erävalvonnasta annetun lain, metsästyslain 89 §:n ja kalastuslain 108 §:n muuttamisesta.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi Metsähallituksen erävalvonnasta annettua lakia, metsästyslakia ja kalastuslakia.

Metsähallituksen erävalvonnasta annettuun lakiin lisättäisiin säännökset erätarkastajan käskyvallasta ja esitutinnan turvaamiseen liittyvistä toimivaltuuksista. Lisäksi erätarkastajaan kohdistuva niskoittelu säädettäisiin rangaistavaksi ja erätarkastajan alueellista toimivaltaa laajennettaisiin. Lakiin tehtäisiin myös joitakin teknisiä tarkistuksia.

Metsästyslain ja kalastuslain sääntelyä muutettaisiin siten, että valvontaviranomaisella olisi nykyistä laajemmat oikeudet tarkastaa, että henkilön saalis ja pyyntivälineet ovat säännösten ja määräysten mukaisia.

Esityksen tavoitteena on tehostaa Metsähallituksen erävalvontaa sekä erityisesti metsästys- ja kalastuslainsäädännön noudattamista.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2024.

2 Poliisihallituksen lausunto perusteluineen

Poliisihallitus suhtautuu esitettyihin muutoksiin positiivisesti ja pitää niitä perusteltuina ja tarpeellisina. Tehokas valvonta edellyttää riittävää resursointia ja viranomaisten yhteistoiminnan lisäksi asianmukaiset ja riittävät toimivaltuudet. Valvonnallisen tarkastusoikeuden laajentaminen toisi ennalta estävää vaikutusta kiinnijäämisriskin kohotessa. Tehokkaan valvonnan mahdollistamiseksi erätarkastajan tulisi päästä kohteelle tarkoituksenmukaisella tavalla. Erätarkastajan työhön liittyy paljon yksin työskentelyä, toimialueet ovat suuria ja toiminnan sekä käskyvallan turvaaminen lainsäädännöllä vahvistaisi erätarkastajien toimintaedellytyksiä ja tehostaisi erävalvontaa.

Eräänä havaintona on noussut esiin huomio tieliikennelain 184 §:n 1 momenttiin todennäköisesti tarvittavasta muutoksesta Metsähallituksen erätarkastajia varten. Myös heillä on erävalvontatehtävissään tarve poiketa tieliikennelaista, jos erävalvontatehtävä niin edellyttää. Siksi tulisi lisätä tieliikennelain 184 §:n 1 momenttiin uusi 5 kohta, jossa mainittaisiin Metsähallituksen erävalvonnasta annetun lain 2 §:n tarkoittama erävalvontatehtävä.

Lisäksi on huomioitava, että tieliikennelaki ja vesiliikennelaki on uudistettu kokonaan 1.6.2020. Kokonaisuudistusten yhteydessä on otettu käyttöön liikennevirhemaksu, jonka määräämiseen erätarkastajalla ei ole lain mukaista oikeutta, mutta silti heidän tehtäviinsä kuuluu valvoa sekä tieliikennelain että vesiliikennelain noudattamista osana erävalvontatehtäviään.

Joitakin yksityiskohtaisia huomioita luonnoksessa esitetyihin muutoksiin on Poliisihallituksen näkemyksen mukaan syytä käydä läpi myös tarkemmin pykälä kohtaisesti.

2.1 Laki Metsähallituksen erävalvonnasta annetun lain muuttamisesta

9 § Haltuunotto

Erityisesti törkeissä luonnonvararikoksissa tapahtumapaikan viranomaisen ensitoimenpiteillä on merkittävä vaikutus esitutinnan onnistumisessa sekä näytön hankkimisessa. Esitetyt muutokset tehostavat esitutinnan turvaamista. Luonnonvararikosten esitutkinnassa teknisten apuvälineiden tutkinnalla on nykymuotoisessa tutkinnassa keskeinen merkitys. Teknisten apuvälineiden sisältämä tieto on helposti ja nopeasti hävitettävissä, minkä vuoksi laitteen haltuunotto voisi olla esitutinnan turvaamisen kannalta perusteltua.

Erätarkastajan olisi viipymättä ilmoitettava haltuunotosta pakkokeinolain 2 luvun 9 §:ssä tarkoitetulle pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle, jonka olisi ilman aiheetonta viivytystä päätettävä haltuun otetun esineen tai asiakirjan palauttamisesta tai luovuttamisesta esitutkintaviranomaiselle. Poliisihallituksen käsityksen mukaan toimenpide tulisi kuitenkin riittävällä tavalla taltioida kirjallisesti viipymättä toimenpiteen jälkeen, riippumatta siitä mitä esitutkintaviranomainen päättää. Käsite ilman aiheetonta viivytystä voi tarkoittaa useiden päivienkin viivettä, jolloin jälkikäteisvalvonta on helpompaa, kun perusteet on asianmukaisesti kirjattu. Taltiointi palvelee myös luonnollisen henkilön oikeuksia pakkokeinolta. Metsähallituksen organisaatiossa ei liene pidättämiseen oikeutettuja virkamiehiä, joten ilmoitus tulisi tehtäväksi poliisille, Tullille, Rajavartiolaitokselle tai syyttäjälle. Edellä mainittu on otettava huomioon varsinkin, että ilmoittaminen onnistuu viipymättä puhelimitse virka-ajan ulkopuolellakin.

3 momentissa on viittaus kalastuslakiin. Siinä todetaan, että erätarkastajalla on oikeus ottaa talteen "luvattomassa kalastuksessa" käytetty pyydys ja vene tai muu kuluväline, josta pyyntiä on harjoitettu, sekä "luvattomasti" pyydetty saalis. Viittaus on epätarkka, koska kalastuslaissa säädetty talteenotto-oikeus kattaa paitsi luvattoman, myös säännösten ja määräysten

vastaisen, eli laittoman, kalastuksen. Koska erätarkastajan tehtäviin kuuluu paitsi kalastuksen luvallisuuden myös sen lainmukaisuuden valvonta, voisi lainkohtaan olla perusteltua lisätä ilmaisun ”luvattomassa” kalastuksessa lisäksi ilmaus ”säännösten ja määräysten vastaisessa” tai ”laittomassa” kalastuksessa.

3 momentissa on viittaus myös metsästyslakiin. Siinä todetaan, että erä tarkastajalla on oikeus ottaa talteen tai tehdä toimintakelvottomaksi ”luvattomaan” metsästyksen käytetty pyyntiväline ja edelleen ottaa talteen ”luvattomasti” metsästetty riistaeläin. Myös tämä viittaus on epätarkka, koska metsästyslaissa säädetty talteenotto-oikeus kattaa paitsi luvattomasti asetetun, myös kielletyn tai kielletyllä tavalla asetetun pyyntivälineen. Edeltä ilmenevillä perusteilla olisi myös tähän kohtaan perusteltua lisätä ilmausten ”luvattomasti” lisäksi esimerkiksi ilmaukset ”laittomasti”.

11 § Oikeudet toisen kiinteistöllä

Pykälään ehdotetut muutokset ovat erittäin tärkeitä ja tarpeellisia.

Poliisihallituksen näkemyksen mukaan tulisi harkittavaksi, mikäli yksittäisen tehtävän vuoksi joudutaan liikkumaan yksityisen hallinnoimalla kiinteistöllä, tulisiko asiasta viipymättä ilmoittaa suullisesti tai kirjallisesti aluetta hallinnoivalle tai alueen omistajalle. Jokamiehen oikeuksien mukaisten liikkumis- ja muotojen ollessa kysymyksessä, ilmoitusta ei tarvitsisi tehdä. Ilmoitusvelvollisuus voisi olla perusteltu luontovahinkojen ja -vaurioiden toteamiseksi, mutta myös tosiasiallisen julkisen vallan käytön rajaamiseksi. Vähintäänkin velvollisuus tapahtumien kirjaamisesta tulisi olla olemassa.

Poliisimiehet ja metsähallituksen erätarkastajat muodostavat yhteispartioita paitsi 1.10.2019 käynnistyneessä SusiLIFE -hankkeessa myös muutoin erävalvontaan liittyen erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomessa. Ongelmaksi on aika ajoin muodostunut se, että maanomistajan tai haltijan lupaa moottori- ja ajoneuvolla maastossa liikkumiseen ei tarvita poliisin virkatehtäviin, mutta erätarkastajan oikeus liittyisi ehdotuksenkin mukaisesti yksittäiseen virkatehtävään, jos se on välttämätöntä. Lakia on tulkittu siten, että poliisimies ja erätarkastaja ovat yhteispartiossa suorittamassa poliisin virkatehtävää, mikä tulkinta oikeuttaisi myös erätarkastajan liikkumiseen toisen maa- ja vesialueella. Asiaa olisi perusteltua tarkentaa esimerkiksi siten, että lainkohtaan lisättäisiin ensimmäisen virkkeen jälkeen esimerkiksi seuraava teksti: Oikeus liikkumiseen toisen maa- ja vesialueella erätarkastajalla on myös silloin, kun hän on yhteispartiossa poliisimiehen kanssa suorittamassa valvontaa.

19 a § Niskoittelu erätarkastajaa vastaan

Lakiin ehdotettu säännös tehostaisi erävalvontalain noudattamisen valvontaa erityisesti tilanteissa, joissa erätarkastaja suorittaa valvontaa syrjäisillä alueilla, missä virka-apua ei ole välttämättä saatavissa. Ottaen huomioon erätarkastajan tehtävät ja toimivaltuudet näiden tehtävien toteuttamiseen,

erätarkastajaan kohdistuvaan niskoitteluun soveltuvan rangaistussäännöksen puuttuminen on selkeä puute.

Niskoittelu poliisia, rajavartiomiestä ja tullimiestä vastaan on säädetty rangaistavaksi rikoslain 16 luvun 4 – 4b §:ssä. Olisiko yhdenmukaisuuden vuoksi tarpeen säätää niskoittelu erätarkastajaa vastaan rangaistavaksi niin ikään rikoslaissa?

2.2 Laki metsästyslain 89 §:n muuttamisesta ja laki kalastuslain 108 §:n muuttamisesta

Metsästys- ja kalastuslakiin ehdotettu valvontaviranomaisen tarkastusoikeus tehostaisi valvontaviranomaisten mahdollisuuksia puuttua metsästyksessä ja kalastuksessa tapahtuviin väärinkäytöksiin, mahdollistaisi tehokkaamman saaliskiintiöiden ja -rajoitusten valvonnan sekä lisäisi luonnonvararikosten ennalta estävyyttä ja luonnonvarojen kestäväää käyttöä. Valvontatilanteessa puututtaisiin voimakkaasti perusoikeuksiin (henkilökohtainen koskemattomuus, omaisuuden suoja, yksityiselämän suoja) turvattaessa ympäristöperusoikeuden toteutumista. Tältä osin on harkittava, tulisiko perusoikeuspunnintaa tehdä esityksen luonnostekstiä laajemmin.

Ehdotetun mukaisesti metsästyslain 88 §:ssä tarkoitetulla viranomaisella olisi oikeus tarkastaa, että henkilön kulkuneuvossa ja mukana olevissa tavaroissa oleva saalis ja pyyntivälineet ovat säännösten ja määräysten mukaisia. Oikeus olisi myös oikeus tarkastaa kuljetus- ja varastotiloja, joissa saalista säilytetään. Tarkastusta ei kuitenkaan saisi ulottaa pysyväisluonteeseen asumiseen käytettäviin tiloihin, ellei se ole välttämätöntä tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi ja on perusteltua syytä epäillä jonkun syyllistyneen rikoslain 48 a luvun 1 §:ssä säädettyyn metsästysrikkokseen tai 4 §:ssä säädettyyn laittoman saaliin kätkemiseen.

Poliisihallituksen käsityksen mukaan tulisi huomioida, että toimenpide olisi jälkikäteen todennettavissa. Menettely ei voisi olla mielivaltaista tai säännönmukaista. Asiassa olisi edettävä, kuten pakkokeinolaki ja poliisilaki edellyttävät kirjausten osalta, ja toimenpide edellyttäisi tarkkarajausta kirjausta. Erityisesti perusteet, oikeudet ja velvollisuudet, läsnäolo-oikeus ja muutoksenhaku on kirjattava pöytäkirjaan toimenpiteen jälkeen. Sama koskee myös kirjallista määräystä toimenpiteen aloittamiseksi. Perusteet tulee esittää suullisesti ja viipymättä kirjallisesti ennen toimenpidettä. Kirjausvelvollisuus koskisi myös mitä 1 momentin osalta metsästyslaissa säädettäisiin mahdollisuudesta kulkuneuvon ja henkilön mukana olevien tavaroiden, kuten esimerkiksi repun tai laukun tarkastamiseen.

Kantamuksen ja kulkuneuvon tarkastusoikeuden puuttuminen on haitannut merkittävästi tehokasta valvontaa. Esimerkiksi vesilintujen metsästyksen yhteydessä tunnistusvirheiden tai silkan piittaamattomuuden vuoksi ammutaan myös rauhoitettuja taantuviksi luokiteltuja vesilintuja. Näiden tilanteiden paljastuminen on ollut hyvin sattumanvaraista.

Metsäkanalintujen metsästyksen on Metsähallitus määritellyt kiintiöt, joiden ylittäminen on tulkittu luvattomaksi pyynniksi. Ilman saaliintarkastusoikeutta kiintiöiden noudattamisen valvonta on vaikeaa. Kiintiötä rikotaan yleisesti, koska kiinnijäämistä pidetään epätodennäköisenä.

Valvonnallisen tarkastusoikeuden laajentaminen toisi ennalta estävää vaikutusta kiinnijäämisriskin kohotessa. Lakiesitys on tältä osin varsin hyvin ja kattavasti perusteltu.

3 Kokonaisuus

Poliisin kokemusten mukaan kysymykset erityisesti Metsähallituksen erävalvojan toimivallasta ja toimivaltuuksista, ja niihin liittyvistä lainsäädännöllisistä epäselvyyksistä, ovat olleet osaltaan jopa merkittävästi haittaamassa erävalvontaan liittyvää viranomaistoimintaa. Luonnoksen mukaisesti valvontaviranomaisten nykyistä laajemmat oikeudet tarkastaa saalis ja pyyntivälineet, ovat merkittäviä ja tarpeellisia muutoksia valvonnan vaikuttavuuden ja valvonnan ennalta estävyyden näkökulmasta.

Luonnosta ja siinä esitettyjä muutoksia, on kokonaisuutena pidettävä hyvin perusteltuina ja tarpeellisina.

Poliisiylitarkastaja

Vesa Pihajoki

Poliisitarkastaja

Tuomo Korhonen

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 15.09.2023 klo 09:05. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaimosta.

Jakelu

Maa- ja metsätalousministeriö, kirjaamo.mmm@gov.fi

Tiedoksi

Poliisihallituksen esikunta
Poliisitoimintayksikkö / VHV
Poliisilaitokset